Europos Parlamentas
2024-2029

Užsienio reikalų komitetas

2025/2048(INI)

16.6.2025

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl tarpvalstybinių represijų prieš žmogaus teisių gynėjus problemos sprendimo
(2025/2048(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėja: Chloé Ridel

TURINYS

Psl.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 3

AIŠKINAMOJI DALIS 7

PRIEDAS. SUBJEKTAI ARBA ASMENYS, IŠ KURIŲ PRANEŠĖJA GAVO INFORMACIJOS 9

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl tarpvalstybinių represijų prieš žmogaus teisių gynėjus problemos sprendimo (2025/2048(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į JT deklaraciją dėl žmogaus teisių gynėjų ir į 2025 m. balandžio 4 d. JT Žmogaus teisių tarybos rezoliuciją „Žmogaus teisių gynėjai ir naujos bei besiformuojančios technologijos. Žmogaus teisių gynėjų, įskaitant žmogaus teisių gynėjas moteris, apsauga skaitmeniniame amžiuje“,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos sutartį, ypač į jos 3 ir 21 straipsnius,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją,

– atsižvelgdamas į 2004 m. birželio mėn. priimtas ES gaires dėl žmogaus teisių gynėjų ir į savo 2023 m. kovo 16 d. rezoliuciją dėl ES gairių dėl žmogaus teisių gynėjų[1],

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 55 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A10-0000/2025),

A. kadangi tarpvalstybinės represijos yra tinkamai dokumentais pagrįstas reiškinys, kuris vyksta visame pasaulyje blogėjant žmogaus teisių padėčiai, mažėjant pilietinei erdvei ir vis labiau plintant autoritariniams režimams;

B. kadangi žmogaus teisių gynėjai yra labai svarbūs ES sąjungininkai ginant ir skatinant žmogaus teises, demokratiją ir teisinės valstybės principą; kadangi ES gairės dėl žmogaus teisių gynėjų ir jų įsipareigojimai vis dar įgyvendinami nevienodai;

C. kadangi visame pasaulyje žmogaus teisių gynėjams gresia tarpvalstybinių represijų pavojus ir pastaraisiais metais užregistruota vis daugiau atvejų;

D. kadangi nėra visuotinai priimtos tarpvalstybinių represijų apibrėžties ir oficialūs duomenys yra riboti; kadangi tarpvalstybinės represijos paprastai reiškia išpuolius ir grasinimus, kuriuos vykdo valstybės, siekiančios ginti ir propaguoti savo interesus tarpvalstybiniu mastu, kad darytų spaudimą disidentams, politiniams oponentams, žurnalistams, aktyvistams, žmogaus teisių gynėjams ir diasporos nariams, juos kontroliuotų arba nutildytų, taikydamos įvairius metodus;

E. kadangi, nepaisant didėjančio informuotumo, ES užsienio ir vidaus politikos atsakas į tarpvalstybines represijas tebėra ribotas;

F. kadangi socialinė žiniasklaida ir kitos skaitmeninės platformos gali sudaryti palankią aplinką tarpvalstybinėms represijoms;

[1] OL C, C/2023/409, 2023 11 23, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/409/oj.

I. Tarpvalstybinės represijos prieš žmogaus teisių gynėjus. Stiprėjančios tendencijos ir grėsmės

1. smerkia tarpvalstybines represijas kaip rimtą grėsmę tarptautinei žmogaus teisių teisei ir teisėms į laisvę, saviraišką, teisei jungtis į asociacijas ir teisei į apsaugą nuo savavališko sulaikymo ir smurto ir kaip iššūkį priimančiųjų šalių suverenitetui dėl užsienio kišimosi taktikos;

2. pabrėžia, kad valstybių remiamos tarpvalstybinės represijos įgauna vis klastingesnes formas, įskaitant fizinę žalą ir kankinimus, sekimą, teisinį spaudimą, skaitmenines grėsmes, priverstinius dingimus ir grobimus, dažnai vykstančius dėl priverstinės repatriacijos, ekstradicijos prašymus, grasinimus šeimos nariams ir neteisėtą žudymą;

3. smerkia autoritarinius režimus visame pasaulyje dėl to, kad jie vis dažniau naudoja skaitmenines tarpvalstybines represijas ir dirbtiniu intelektu grindžiamas technologijas, šnipinėjimo programas, įsilaužimus ir asmeninės informacijos viešinimą siekiant persekioti, sekti ir įbauginti žmogaus teisių gynėjus, ypač moteris, kurių neproporcingai daug patiria seksualinę prievartą ir grasinimus;

4. smerkia nusikaltimų vykdytojus, nes jie vykdo teisinį ir diplomatinį spaudimą, be kita ko, pasinaudodami politiškai motyvuotais Interpolo raudonaisiais perspėjimais ir prašydami areštuoti ir išduoti ištremtus žmogaus teisių gynėjus, netinkamai naudodami priskyrimą teroristams, baudžiamąjį persekiojimą *in absentia* ir kitas administracinio pobūdžio priemones, pvz., pilietybės panaikinimą, draudimus keliauti, atsisakymą išduoti tapatybės dokumentus ir suteikti konsulines ar bankininkystės paslaugas;

5. reiškia didelį susirūpinimą dėl priimančiųjų šalių ir nevalstybinių subjektų, pvz., privačių šnipinėjimo programų pramonės, nusikalstamų organizacijų ir įgaliotinių, vaidmens sudarant palankesnes sąlygas tarpvalstybinėms represijoms;

6. nerimauja dėl mažėjančios pilietinės erdvės ir tremtinių nutildymo, nes jų balsas padeda dokumentuoti piktnaudžiavimą autoritarinėse valstybėse; primena, kad laisvos demokratinės visuomenės, ypač artimiausiose ES kaimyninėse šalyse, yra ES interesas;

7. atkreipia dėmesį į ilgalaikį psichologinį tarpvalstybinių represijų poveikį aukų psichikos sveikatai ir bendrai gerovei;

II. Tarpvalstybinių represijų integravimas į ES politiką

8. ragina Komisiją, valstybes nares ir Europos išorės veiksmų tarnybą (EIVT) sistemingai spręsti tarpvalstybinių represijų klausimą vedant dialogus žmogaus teisių klausimais su ES nepriklausančiomis šalimis ir kituose dvišalio ir daugiašalio bendradarbiavimo forumuose, pvz., JT žmogaus teisių taryboje;

9. ragina Komisiją ir EIVT persvarstyti ES veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje ir ES gaires dėl žmogaus teisių gynėjų, kad į juos būtų įtraukta didėjanti tarpvalstybinių represijų grėsmė žmogaus teisių gynėjams, taip pat nuostatos dėl žmogaus teisių gynėjų apsaugos, saugumo ir finansinės paramos jiems;

10. ragina ES ir jos valstybes nares įgyvendinti ES migracijos ir prieglobsčio paktą taip, kad

būtų apsaugoti žmogaus teisių gynėjai, ieškantys prieglobsčio iš ES nepriklausančių šalių, kuriose taikomi autoritariniai režimai;

11. ragina valstybes nares kuo geriau pasinaudoti savo nacionaline politika ir lankstumu, kad būtų parengta nuoseklesnė, labiau koordinuota ir nuspėjama vizų politika žmogaus teisių gynėjams, kuriems taikomos tarpvalstybinės represijos;

III. Koordinuotos stebėsenos ir duomenų rinkimo stiprinimas

12. ragina EIVT ir valstybes nares koordinuoti pastangas ir sukurti informacijos, duomenų, sekimo ir ataskaitų teikimo mechanizmus, kad būtų pagerintas tarpvalstybinių represijų atvejų jų teritorijose dokumentavimas, ir įsteigti žmogaus teisių gynėjų ryšių punktus ES delegacijose;

13. ragina Komisiją sukurti centralizuotą mechanizmą, skirtą registruoti, stebėti ir vertinti tarpvalstybinių represijų incidentus prieš žmogaus teisių gynėjus ES, nes tai padės nustatyti ES politikos spragas ir parengti tinkamus strateginius atsakomuosius veiksmus;

14. ragina valstybes nares kodifikuoti tarpvalstybines represijas nacionalinės teisės aktuose, siekiant padėti valdžios institucijoms nustatyti tarpvalstybines represijas ir užkirsti joms kelią;

15. ragina valstybes nares ir Europolą atitinkamoms vyriausybinėms agentūroms, išorės paslaugų teikėjams ir jų darbuotojams, ypač kibernetinio saugumo, teisėsaugos ir imigracijos pareigūnams ir darbuotojams, kuriems pavesta nagrinėti prašymus išduoti vizas ir peržiūrėti ekstradicijos prašymus bei kitų formų teisinį bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis, rengti mokymus apie informuotumą tarpvalstybinių represijų srityje;

IV. Skaitmeninių technologijų, kaip tarpvalstybines represijas įgalinančių veiksnių, keliamos rizikos šalinimas

16. ragina ES ir jos valstybes nares kovoti su skaitmeninėmis tarpvalstybinių represijų formomis;

17. prašo valstybių narių vykdyti griežtą šnipinėjimo programų ir stebėjimo rinkų bei operacijų priežiūrą ir prireikus panaikinti šnipinėjimo programų licencijų eksportą;

18. ragina Komisiją užtikrinti Skaitmeninių paslaugų akto vykdymą ir užtikrinti, kad socialinės žiniasklaidos platformos laikytųsi įsipareigojimų žmogaus teisių srityje ir spręstų tarpvalstybinių represijų problemą;

V. Atskaitomybės užtikrinimas ir sankcijų taikymas

19. ragina ES patraukti tarpvalstybines represijas vykdančias valstybes ir režimus atsakomybėn už žmogaus teisių pažeidimus pagal Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą ir Europos žmogaus teisių konvenciją;

20. ragina ES padidinti mechanizmo „ProtectDefenders.eu“ finansavimą, išplėsti jo

įgaliojimus įtraukiant žmogaus teisių gynėjus, kuriems gresia tarpvalstybinės represijos, ES ir padidinti finansavimą pilietinės visuomenės organizacijoms, veikiančioms žmogaus teisių gynėjų, kuriems gresia pavojus, apsaugos srityje;

21. ragina Komisiją toliau bendradarbiauti su Interpolu ir Jungtinėmis Tautomis, kad būtų nutrauktas piktnaudžiavimas, politiškai motyvuotas raudonųjų perspėjimų, mėlynųjų perspėjimų, informacijos skleidimo ir ekstradicijos prašymų naudojimas; ragina į Europolo įgaliojimus įtraukti tarpvalstybines represijas ir susijusių incidentų bei Interpolo perspėjimų, nukreiptų prieš žmogaus teisių gynėjus, vertinimą;

22. ragina ES ir jos valstybes nares naudotis visomis turimomis priemonėmis siekiant apsaugoti žmogaus teisių gynėjus ir stiprinti nacionalinį suverenitetą ir demokratines vertybes, įskaitant sankcijas pagal ES visuotinius sankcijų už žmogaus teisių pažeidimus režimus, draudimus išduoti vizas ir diplomatų išsiuntimą;

23. ragina ES ir EIVT stiprinti diplomatinius santykius, be kita ko, pasitelkiant ES delegacijas, siekiant užkirsti kelią ES nepriklausančių šalių tarpvalstybinių represijų taktikai ir nuo jos atgrasyti, ir atkreipti dėmesį į šiuos incidentus skelbiant viešus pareiškimus;

°

° °

24. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Tarybai ir Komisijai.

AIŠKINAMOJI DALIS

Parlamentas paragino parengti šį pranešimą savo iniciatyva dėl didėjančio informuotumo ir dokumentavimo, susijusio su tarpvalstybinėmis represijomis. Jame pateikiama išsami analizė ir rekomendacijos ES institucijoms ir valstybėms narėms, kad būtų palengvinta, išplėsta ir sustiprinta žmogaus teisių gynėjų, kurie patiria trečiųjų šalių, kurių valdžios institucijos ir įgaliotiniai nenuilstamai siekė nutildyti, įbauginti ar persekioti gynėjus jų priimančiosiose šalyse, vykdomas tarpvalstybines represijas. Veiksmai apima fizinę žalą, sekimą, teisinį spaudimą, skaitmenines grėsmes, grobimus, ekstradicijos ir deportacijos prašymus, grasinimus šeimos nariams, taip pat neteisėtus nužudymus.

Autoritarinių režimų vykdomos tarpvalstybinės represijos vykdomos šalies viduje – atgrasant nuo nepritarimo ir trukdant gynėjams ir jų šeimoms saugiai gyventi, ir už šalies ribų – išbandant priimančiąsias šalis ir jų gebėjimą reaguoti ir apsaugoti gynėjus, taip parodant jų teisinių sistemų pažeidžiamumą. Vykdant tarpvalstybines represijas pažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės, kenkiama teisinei valstybei ir demokratijai ir keliama grėsmė nacionaliniam suverenitetui ir saugumui dėl užsienio kišimosi. Dėl to visame pasaulyje mažėja pilietinė erdvė, o žmogaus teisių gynėjai, pranešantys apie piktnaudžiavimą ir autoritarinę praktiką, nutildomi ir negali informuoti savo bendruomenių.

Visgi, nei tarptautinėje, nei Europos teisinėje sistemoje nenumatyta bendra konceptuali sistema ar apibrėžtis, jau nekalbant apie koordinuotą tarpvyriausybinį ES lygmens atsaką į prevencines ir apsaugos priemones.

Valstybių nusikaltimų vykdytojai naudojasi teisinėmis spragomis ir oficialių duomenų trūkumu. Taikydami klastingą taktiką, jie pasikliauja nevalstybiniais subjektais arba vadinamaisiais įgaliotiniais, kad vykdytų represijas už savo sienų ir jurisdikcijos ribų, pavyzdžiui, pasitelkdami privačias šnipinėjimo programinės įrangos ir sekimo bendroves, organizuoto nusikalstamumo tinklus ar susijusias diasporos grupuotes.

Skaitmeninės platformos, ryšių technologijos, socialinės žiniasklaidos struktūros ir kitos naujos priemonės, pavyzdžiui, dirbtinis intelektas, padidino riziką, įskaitant skaitmenines represijas dėl lyties, priekabiavimą kibernetinėje erdvėje, dezinformaciją ir patyčias, o tai yra papildomos kliūtys atskaitomybei užtikrinti.

Remiantis organizacijos „Freedom House“, kuri sukūrė duomenų bazę šioje srityje, duomenimis, 2024 m. daugiau kaip 20 proc. pasaulio vyriausybių nuo 2014 m. dalyvavo tarpvalstybinėse represijose ir 100-e tikslinių šalių surengė 1034 tiesioginius fizinius incidentus. Tai rodo pasaulinio autoritarizmo modelį. Įdomu pažymėti, kad beveik 80 proc. pažeidimų padarė dešimt valstybių – Kinija, Turkija, Tadžikistanas, Rusija, Egiptas, Kambodža, Turkmėnistanas, Uzbekistanas, Iranas ir Baltarusija.

Priimančiosios valstybės turi laikytis savo įsipareigojimų pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę, įtraukti tarpvalstybines represijas į savo nacionalinės teisės aktus, didinti informuotumą, rengti mokymus visoms atitinkamoms agentūroms ir darbuotojams ir padėti teisingumo siekiančioms aukoms.

ES sustiprino savo paramą žmogaus teisių gynėjams, tačiau jai reikia griežtesnių atskaitomybės mechanizmų, geresnio tarpžinybinio koordinavimo ir didesnės įmonių

atsakomybės. Europolo įgaliojimai turėtų būti išplėsti, kad agentūra būtų įgaliota vertinti ir atlikti išsamų patikrinimą, susijusį su politiškai motyvuotais Interpolo raudonaisiais perspėjimais ir jų sąsaja su tarpvalstybinėmis represijomis. Kiti patobulinimai apima ES gairių dėl žmogaus teisių gynėjų atnaujinimą siekiant į jas įtraukti tarpvalstybines represijas, „ProtectDefenders.eu“ įgaliojimų išplėtimą, duomenų rinkimo ir stebėsenos mechanizmų sukūrimą ir vizų politikos bei leidimo gyventi režimo supaprastinimą.

Kalbant apie skaitmenines tarpvalstybines represijas, šis klausimas turėtų būti sprendžiamas taikant griežtas taisykles dėl tarpvalstybinių represijų įgalintojų, pavyzdžiui, šnipinėjimo programų pramonės ir socialinės žiniasklaidos, visų pirma užkertant kelią šnipinėjimo programų eksportui į autoritarinių režimų valstybes, kurių tarpvalstybinių represijų veiksmai buvo įrodyti, ir veiksmingai užtikrinant ES skaitmeninių paslaugų akto vykdymą.

Išorės lygmeniu ES turi užtikrinti, kad tarpvalstybinės represijos taptų neatsiejama ES užsienio politikos veiksmų dalimi, ir, visų pirma, kelti tarpvalstybinių represijų klausimą dialoguose žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis ir kituose tarptautiniuose forumuose, užtikrindama, kad būtų laikomasi žmogaus teisių sąlygų dvišaliuose susitarimuose ir teikiant finansinę paramą, ir prireikus taikyti tikslines sankcijas.

PRIEDAS. SUBJEKTAI ARBA ASMENYS, IŠ KURIŲ PRANEŠĖJA GAVO INFORMACIJOS

Pagal Darbo tvarkos taisyklių I priedo 8 straipsnį pranešėja pareiškia, kad, rengdama šį pranešimo projektą, iki jo priėmimo komitete gavo informacijos iš šių subjektų ar asmenų:

Subjektas ir (arba) asmuo
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR)
Freedom House
Amnesty International
Human Rights Watch
Front Line Defenders
Protection International
International Partnership for Human Rights (IPHR)
International Federation for Human Rights (FIDH)
Araminta
International Campaign for Tibet
European Uyghur Institute
CNCD-11.11.11
The Cairo Institute for Human Rights Studies (CIHRS)
Egyptian Front for Human Rights
Egyptian Forum
Committee to Protect Journalists
EuroMed Rights
Saferworld
Baha'i International Community
Zawiya Talta online newspaper
Reporters sans frontières (RSF)

Šį sąrašą parengė ir visą atsakomybę už jį prisiima pranešėja.

Jeigu sąraše esančių fizinių asmenų tapatybę galima nustatyti pagal jų vardą ir pavardę, jų pareigas arba pagal abu požymius, pranešėja pareiškia, kad ji atitinkamiems fiziniams asmenims pateikė Europos Parlamento pranešimą dėl duomenų apsaugos Nr. 484 (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), kuriame išdėstytos jų asmens duomenų tvarkymui taikomos sąlygos ir su tuo tvarkymu susijusios teisės.